

TALABALARNING CHET TILI O'RGANISHDA MUSTAQIL ISHINI TASHKIL ETISH

Mansurova Gulbahor Maxdiyevna

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti, Xorijiy tillar kafedrası katta o'qituvchisi

gulbakhormansurova69@gmail.com

Annotasiya: Maqolada chet tilini o'zlashtirishda talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish jarayoni ilmiy asoslanadi. Ta'kidlanganidek, talabalarning samarali mustaqil ta'lim faoliyati muvaffaqiyatli o'quv jarayonining asosidir. Maqolada chet tilidan mustaqil ishni tashkil etishda turlicha yondashuvlar zarurligi, birinchi navbatda, talaba shaxsiga qaratilganligi haqidagi fikr asoslab berilgan. Mustaqil ish jarayonini tashkil etishda o'qituvchining roliga alohida e'tibor beriladi.

Kalit so'zlar: mustaqil ish, chet tili, ko'nikmalar, til hodisalari, natijalarni baholash

So'ngi yillarda chet tilini o'qitish jarayonida mustaqil ishlarni tashkil etishga katta e'tibor berilmoqda. Chet tili bo'yicha o'quv jarayonini muvaffaqiyatli o'tishning kaliti talabalarning malakali mustaqil ishidir. Chet tilini o'rgatishda talabalarning samarali mustaqil ishi katta ahamiyatga ega. Talabalarning mustaqil ishi - o'qituvchining ko'rsatmasi bo'yicha uning rahbarligi va nazorati ostida olib boriladigan o'quv jarayoni, rejalashtirilgan o'quv va ilmiy ishning muhim shakli bo'lib, mustaqil ishlarni bajarish davomida ilmiy bilimlarni, yangi bilim ko'nikmalarini egallash va mustahkamlash uchun ijodiy faoliyat amalga oshiriladi, o'zlashtiriladi hamda olingan bilim va ko'nikmalarni amaliy faoliyatda qo'llash bo'yicha ilmiy dunyoqarash va shaxsiy e'tiqodlari shakllanadi. Mustaqil ish - ta'limning faol shakllari va usullari, bu o'quv va ilmiy ishning birligi, talaba va o'qituvchi o'rtasidagi hamkorlikdir [4,265].

Nemis tilini o'rganishda mustaqil ish deganda talabalarning bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga qaratilgan faoliyati tushuniladi, mustaqil ish davomida talabalar til hodisalarini kuzatish, ularni taqqoslash va solishtirish, tahlil qilish, umumlashtirish, asosiy sababni ajratib ko'rsatishni, xulosalar chiqarish, bir so'z bilan aytganda, hayot tomonidan qo'yilgan masalalarni mustaqil hal qilish uchun zarur bo'lgan mantiqiy operatsiyalarni o'zlashtirishni o'rganadilar.

Talabalarning har qanday mustaqil ishini tashkil etish uch bosqichda amalga oshiriladi: birinchi bosqich - maqsad, vazifalar, talabalar oldiga vazifalarni belgilash, topshiriqlarni bajarish bo'yicha ko'rsatmalar va tushuntirishlar; ikkinchi bosqich - talabalarning mustaqil ish jarayonini o'z-o'zini tashkil qilish davri va o'qituvchi tomonidan qo'yilgan vazifalarni bajarish va muammolarni hal qilishda ularning bevosita faolligi; uchinchi bosqich - talabalarning mustaqil ishi natijalarini baholash va umumlashtirish.

Mustaqil ish jarayonida yuqori darajadagi assimilyatsiya - bilimlarni qo'llash darajasiga o'tish juda muhim, bu esa olingan ma'lumotlardan foydalanishga qaratilgan amaliy harakatlarni amalga oshirishni talab qiladi. Bu harakatlar ham nazariy xarakterga ega bo'lishi mumkin: masalani qo'yish, uni hal qilish algoritmlari va usullarini izlash, natijalarni tahlil qilish, xulosalar va umumlashtirishlarni shakllantirish va amaliy: eksperimentni rejalashtirish va amalga oshirish, kuzatishlar o'tkazish va boshqalar. Faqat bunda har qanday ta'limning asosiy maqsadlaridan biri amalga oshirilishi mumkin - talabani o'z bilim faoliyatini tashkil etishga, uni boshqarishga va ijtimoiy ahamiyatga ega maqsadlarga erishishga yo'naltirishga o'rgatish. "Bilim - faoliyat" bo'g'inida ishni tashkil etish dunyoqarashni shakllantirishning eng muhim elementidir, chunki bu yerda fundamental ilmiy tamoyillar, g'oyalar, tushunchalar va usullarni

shaxsan qabul qilish juda muhimdir [2]. Bu esa ularning ishonchli asoslanishini talab qiladi, bu faqat olingan bilimlar asosida muayyan amaliy faoliyatni amalga oshirish jarayonida olinishi mumkin. Ushbu faoliyat natijalari yangi ma'lumotlarni beradi, uning maqsadi, birinchidan, mavjud bilimlarni tekshirish va moslashtirish, ikkinchidan, yangilarini olishdir.

Talabalarning mustaqil ishi chet tillarini o'qitishda ayniqsa muhimdir, chunki talabalarga eslab qolish, tahlil qilish, tuzatish kerak bo'lgan o'quv materiallari beriladi va bu faqat mustaqil ish sharoitida mumkin bo'ladi. Chet tillarni o'rgatishda darsda juftlik, guruh bo'lib ishlash yoki talabalarning individual ishi jarayonida o'zlashtirilishi mumkin bo'lgan o'quv materiallari mavjud. Talabalarning mustaqil ishlari auditoriyada va undan tashqarida qanchalik samarali olib borilishi, birinchi navbatda, bu ishni o'qituvchi tomonidan qanday tashkil etilishiga bog'liq. O'qituvchining vazifasi talabalarning faol mustaqil faoliyatini ta'minlaydigan, ularning o'zini namoyon qilishi va rivojlanishi uchun sharoit yaratadigan tarzda tashkil etishdir. Mustaqil ishning samaradorligi quyidagi omillarga bog'liq:

- Auditoriya ishlari me'yoriy hujjatlarga muvofiq o'qituvchi tomonidan qurilishiga;
- Talabalar bilim olish qobiliyatiga;
- Chet tilini mustaqil o'rganish metodikasi sifatida talabalarning ta'lim kompetensiyasini shakllantirishga;
- Talabalarning amaliy o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma, malakalarning mavjudligiga;
- Talabalarda o'z-o'zini tarbiyalash faoliyati ko'nikmalari mavjudligiga;

Shunday qilib, talaba mustaqil ta'lim faoliyati sub'ekti sifatida, shuningdek, chet tilining mustaqil foydalanuvchisi sifatida ishlaydi. Avtonomiya, asosan, talabalarning o'z ta'limini ko'proq nazorat qilishni o'z ichiga oladi. Chet tilini o'qitishning maqsadi va prinsipi sifatida samarali o'quv faoliyatining taqsimlanishi shuni anglatadiki, kommunikativ kompetensiya bilan bir qatorda o'quv mazmunining zarur tarkibiy qismi chet tilini mustaqil, mustaqil ravishda o'rganish qobiliyati sifatida o'rganish kompetensiyasidir, bu esa chet tilini o'qitish uchun shart-sharoitlarni, undan ijodiy foydalanish ta'minlaydi.

Zamonaviy chet tillarini o'qitishda mustaqil ishni tashkil etishga boshqacha yondashish zarurati mavjud bo'lib, u talabaga, uning tashabbusiga, samarali o'quv faoliyatida ijodiy salohiyatini rivojlantirishga qaratilishi kerak [5,611]. Mustaqil ish jarayonida o'qituvchining vazifasi talabalarning mustaqil ravishda bajaradigan bilish faoliyatini to'g'ri yo'naltirish va tashkil etishdir. Ya'ni, o'qituvchi talabaga tanlov va qarorlar qabul qilishda erkinlik va mas'uliyatni, ta'lim muammolarini hal qilishda harakatlarning mustaqilligini, natija uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish bilan birgalikda ta'minlaydigan rivojlanish vaziyatini yaratishi kerak. O'qituvchining asosiy vazifasi talabaning mustaqil ishlab chiqarish o'quv va bilish faoliyatiga bo'lgan ehtiyoji va madaniyatini shakllantirish, ya'ni talabalarni bilim olishga o'rgatishdir [6,413].

Chet tilini o'zlashtirish jarayonida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish jarayonining ilmiy asoslanishi quyidagilar bilan belgilanadi: - chet tili bo'yicha auditoriya va sinfdan tashqari mashg'ulotlarning yagona majmuasining invariant komponenti sifatida mustaqil ishning aksiomatik xususiyati; - har qanday pedagogik tizimda chet tilining o'ziga xos xususiyatlari, ta'lim va tarbiyaning maqsad va vositalari sifatida; - mustaqil ish jarayonida o'qitishning asosiy funksiyalari amalga oshiriladi: - bilimlarni mustahkamlash va ularni barqaror qobiliyatlarga qayta ishlash; - talabaning lingvistik shaxsi asosan uning mustaqil ish jarayonida chet tili bilimlarini mustaqil o'zlashtirishi jarayonida shakllanadi. Bunda ushbu zanjirning "faoliyat" komponenti mustaqil ishlarning ulushi sezilarli darajada oshib boruvchi ijodiy, tadqiqot xarakteridagi amaliy mashg'ulotlar orqali amalga oshirilishi mumkin.

Ilmiy tadqiqot elementlarini mustaqil ishlarga kiritish, xususan, referatlar yozish nemis tilini o'rganishning ilg'or bosqichida alohida ahamiyatga ega. Oliy ta'lim talabalar uchun mustaqil ish shakli sifatida insho yozishdan maqsad - mavzu bo'yicha ilmiy adabiyotlarni mustaqil ravishda topishni o'rganish; topshirilgan masalalarni yechishda talabalarning adabiyot bilan mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirish; muammoni, faktlarni, hodisalarni tahlil qilish, ma'lumotlarni tizimlashtirish va umumlashtirish, xulosalar chiqarish; fikrni asosli ifoda etish; muammoning nazariy va amaliy ahamiyatini baholash; materialni taqdim etish mantiqini qurish; ilmiy xarakterdagi stilistik jihatdan mukammal bayonotni yozish; ilmiy ishlarni to'g'ri shakllantirish.

Mustaqil ish talabalarga chet tilini o'rgatish jarayonida muhim rol o'ynaydi va uning samaradorligi bir qator shartlarga bog'liq bo'lib, ularga rioya qilish talabalarda o'z-o'zini tarbiyalash uchun barqaror ta'lim va kognitiv motivatsiyani shakllantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бим И.Л. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам // ИЯШ. 2001. - № 4 - С. 5-7.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова // Учебное пособие. – М.: Акти-гlossa, 2000, 345 с. (Galskova N.D. Modern methods of teaching foreign languages / N.D. Galskova // Textbook. - M: Akti-glossa, 2000, 345)
3. Магин Н.С. О некоторых видах способностей к усвоению иностранного языка // Проблемы способностей. М., 1962. - С. 281-284.
4. Мансурова ГМ, Эшмурадов УХ. САМООБРАЗОВАНИЕ СТУДЕНТА. Modern Science. 2019(10-2):265-7.
https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=73RuxO4AAAAJ&citation_for_view=73RuxO4AAAAJ:qjMakFHDy7sC.
5. Bukharova, M. K., G. M. Mansurova, and N. T. Ishonkulova. "MODERN METHODS OF TEACHING THE GERMAN LANGUAGE AT UNIVERSITIES. Theoretical & Applied Science,(11), 611-613.
6. Gulbakhor Makhdievna Mansurova. (2023). Formation of Key Competencies of Students at a Non-Linguistic University Using the German Language . American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(9), 412–415. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/1542>.
7. Olimova, D. (2021). Важность формирования навыков автономного обучения у студентов при преподавании иностранного языка. Центр научных публикаций (buxdu.Uz), 5(5). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/239.